

Zabudnutý mikulášsky florista Dr. Ján Kristián Flittner

Forgotten florist Dr. Ján Kristián Flittner from Liptovský Mikuláš

IVAN PIŠÚT

Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, 842 23 Bratislava

A head physician of the county Liptovská stolica in 1812-1846 Dr. J. K. Flittner was interested also in floristics. This is confirmed by his marginals (additions to distribution of 28 vascular plants in Northern Slovakia, among them the first finding of *Andromeda polifolia*) in his own item of Wahlenberg's *Flora Carpatorum*.... These remarks, copied by V. Greschik, are deposited in the Institute of Botany, Slovak Academy of Sciences.

Ak sa vraciame do minulosti a chceme osvetliť niektoré stránky zo života a diela známejších či menej známych osobností, ktoré sa podieľali na rozvoji našej botaniky, pokúšame sa vlastne skladať mozaiku z roztrúsených poznatkov a informácií. Čím väčšia bariéra času nás od nich vzdáľuje, tým je mozaika neúplnejšia. Ale ak nemáme k dispozícii publikované práce, ba ani zachované herbárové položky či iné listinné doklady, väčšinou sa musíme zmieriť s tým, že ju ani čiastočne nemožno poskladať.

Zdá sa, že sem možno zaradiť aj Jána Kristiána Flittnera, dlhoročného úradného lekára Liptovskej stolice (1812-1846). Niekoľko strohých údajov o ňom prináša iba Petráš (1974) a Slovenský biografický slovník (Valentovič 1987). Nepoznáme dáta jeho narodenia ani úmrtia, vychádzajúc z informácie Kanitza (1865) začiatkom šesťdesiatych rokov 19. storočia však ešte veľmi pravdepodobne žil.

Podľa vyššie uvedených prameňov Flittner pochádzal asi zo Spiša, stredoškolské štúdiá absolvoval na domácich gymnáziách, medicínu vo Viedni. V tridsiatych a štyridsiatych rokoch 19. storočia sa zaoberal sledovaním poveternostných pomerov v Liptove, jeho rozsiahle poznámky sa však pravdepodobne stratili. Zachovala sa iba inštrukcia na použitie barometra z roku 1823 (Petráš l. c.). V roku 1842 sa Flittner stal dopisujúcim členom Literárnej spoločnosti Univerzity v Krakove, bol tiež druhým inšpektorom mikulášskej cirkevnej evanjelickej a. v. školy. Dňa 22. 2. 1849 ho vymenovali za notára, v novembri toho istého roku sa stal prísediacim súdnej stolice (Churý 1997). Za zmienku stojí aj skutočnosť, že v meruôsmych rokoch nebol nepriateľsky zameraný voči slovenskému národnému pohybu. /1

Všestranný Flittner sa však venoval aj poznávaniu rastlín severného Slovenska. Jedinú literárnu zmienku o tejto jeho záľube nájdeme iba v

Reussovej Kvetne Slovenska (Reuss 1853). Hoci Reuss priamo cituje iba dva Flittnerove nálezy z okolia Štrbského plesa (*Andromeda polifolia* a *Vaccinium uliginosum*), nesporne využil aj ďalšie informácie, keďže mu vo svojej knihe ďakuje na druhom mieste, hneď po svojom otcovi, za poskytnutú pomoc v listoch i zoznamoch rastlín. Aj keď sa veľmi pravdepodobne nezachovali žiadne jeho herbárové doklady, Flittner bol nesporne dobrým floristom. Svedčia o tom jeho marginálie v exempláre Wahlenbergovej publikácie *Flora Carpatorum principalium...*, ktorú neskôr získal Viktor Greschik. Greschik ich neskôr súborne prepísal (rukopis je uložený v archíve Oddelenia systematiky rastlín BÚ SAV). Keďže majú aj historickú cenu, uverejňujeme ich doslovne, zachovávajúc názvy rastlín i citáciu autorov, tak ako ich zaznamenal prepisovateľ: ¹²

Joh. Christian Flittner Doct. Oberphysikus des Liptauer Comitatus 1839
Copien seiner Randglossen von Wahlbg. Flora Carpatorum

Myosotis deflexa Whllg. Fl. Carp. pag. 47 est: *Lappula deflexa* Gcke.-
Echinosperrum deflexum Lehm.- rarissime non copiose!

Menyanthes trifoliata L. Fl. Carp. pag. 56

----in pratis humidis Liptoviae copiosissime crescit!

Hedera Helix L. (A Wahlenberg ignorata) habitat supra thermas Lucskenses in
foveo montis Mies supra viam versus Árvam ducentem!

Linum flavum L. Wahlg. Fl. Carp. pag. 92----in colle Madnik ad Szielnicz in
versuris agrorum ; ad diversorium Hlboko!

Drosera rotundifolia L. Fl. Carp. pag. 93 ----sat frequens circa acidas Dubrawa
(Dubowa)

Berberis vulgaris L. Fl. Carp. 104. ---infra saxa calcarea Poludnicza,
Plostyiensis, ante transitum Okrus copiose, sed inannis (?) tantum loco nana
crescit!

Trientalis europaea L. Fl. Carp. 107 ---infra allodium Ubocs copiose invenit!

Vaccinium Oxycoccus L. Fl. Carp. 110---ad lacum Csorba copiose

Andromeda polifolia L. (A Wahlenberg nuspiam(?) hic visa) ---habitat satis
copiose in ripa lacus Csorbensis occidentali inter *Vaccinia uliginosa*.

Arbutus uva ursi L. est *Arctostaphylos uva ursi* L.jr. Fl. Carp. pag 115---habitat
in montibus Szent-Ivány, Plostyin, Niclaus, Demanfalfa, Bodafalfa, Dubrawe
calcareis copiose! In Poludnicza copiosissime habitat!

Saxifraga mutata (!); habitat in monte Szalatin ad Nagy Selmesc.

Mespilus tomentosa Fl. Carp. 148 *Cotoneaster tomentosa* --- etiam in monte
Szalatin!

Thalictrum angustifolium L. Fl. Carp. pag. 168---stamina 16 - floret Jul. infra
N. Olaszi ad viam Liptensem!

Thalictrum flavum ---supra tophum calcareis Lucski floret Julii!

Teucrium montanum L. --Crescit in sylvis Szielnicensibus, Kvacsanensibus et Mattyasoczensibus infra acidulas Besenyofalvenses!

Thymus lanuginosus Willd.---Fl. Carp. pag. 182. --habitat in topho calcarea infra acidulas Bessenyofoalvenses

Prunella grandiflora Willd. Fl. Carp. pag. 182. ---circa lacum Verbicense copiose crescit !

Alyssum gemonense Koch --in arce Arva! ---(allenfalls *A. saxatile* Greschik)

Polygala major Jaq. Fl. Carp. 213---infra ramus Verbicense copiose, nec non in monte Havranok ad Kis-Olaszi!

Ononis spinosa L. Supra Lucski et ad Vrbó !

Hedysarum Onobrychis Fl. Carp.221---ad Quintoforum (Szepes Csütörtökhely)

Trifolium rubens L. Fl. Carp. 227---circa lacum Verbicensem ! Ego (Flittner) N. Liptscha inveni pariter in colle dicto Kečki ad + Michalensium! + partem

Trifolium pannonicum Linneus---foliis, potius obtusis, in quibusdam emarginatis.

Senecio umbrosus Waldst. et Kit. Fl. Carp. pag. 267 - In Lucski occurrit in sylva sterilissima inter Abietas copiose!

Aster alpinus Linn. Fl. Carp. 268 habitat in valle Szent-Iván in rupibus calcareis.

Inula ensifolia L. Fl. Carp. pag. 272.---in monte Pleski ad Lucski eam legi

Buphthalmum salicifolium Fl. Carp. pag. 278---in monte Szmrekovicza ad Lucski satis copiose habitat.

Poznámky

1. Napríklad Jonáš Bohumil Guoth r. 1849 z väzenia písal Jurajovi Lubymu z Hornej Boce: "Dobre by bolo i Dra Flittnera poprosit'. Ja som už sice jeden lístok jemu písam, ale ešte mu strojím jeden poslat'. U Flittnera je na quartjeli jeden Capitán z Portyázó csappatu: Pešťañ, že to veľmi dobrí človek má bit". Podobne mu písal aj ďalší uväznený národovec Ján Pravdoľub Bella (Lenko 1948).

2. Vysvetlivky a transkripcia názvov:

Myosotis deflexa = *Hackelia deflexa* (Wahlenb.) Opiz; *Vaccinium Oxycoccus* L = *Oxycoccus palustris* Pers.; *Thalictrum angustifolium* = *T. lucidum* L.; *Thymus lanuginosus* = *T. glabrescens* Willd. subsp. *glabrescens*; *Alyssum saxatile* L. = *Aurinia saxatilis* (L.) Desv.; *Hedysarum onobrychis* L. = *Onobrychis vicifolia* Scop.

Lucski = Lúčky; Szmrekovicza ad Lucski = vrch Smrekov západne od Lúčok; Pleski = vrch Plieška severne od Lúčok; in valle Szent-Iván = v Svätóčajskej doline (N. Tatry); Quintoforum (Szepes Csütörtökhely) = Spišský Štvrtok; Havranok ad Kis-Olaszi = Havránok pri Vlaškách; N. Olaszi = Vlasy; Mics = pravdepodobne nepresný prepis názvu Choč; N. Liptscha = Partizánska Ľupča; Kečki ad Michalensium = kopec Kečky južne od dediny Liptovský Michal; Vrbó = Vrbie (zatopená osada západne od Vlách); in arce Arva = na Oravskom zámku; Nagy Selmesc = Liptovská Štiavnica; diversorium Hlboko = hostinec (útlňa) v ústí doliny Hlboké pri ceste Lúčky - Osádka; Poludnicza Plostyiensis ante transitum Okrus = Sedlo pri kóte Okružla na východnom svahu Poludnice nad Ploštinom;

lacus Csorba = Štrbské pleso; allodium Ubocs= pravdepodobne Úboč južne od Veľkého Borového; lacus Verbiczensis = Vrbické pleso; ramus Verbiczensis = Vrbické rameno Smrečianky.

nuspium (?) = pravdepodobne nepresný prepis slova nusquam (nikde).

PodĎakovanie

Aj na tomto mieste ďakujem Ing. M. Petrášovi, CSc. za informácie, RNDr. M. Peniaštekovej, CSc. a RNDr. M. Vozárovej za identifikáciu niekoľkých názvov rastlín a cenné pripomienky. Príspevok bol vypracovaný vďaka čiastočnej podpore grantu VEGA č. 5048.

Literatúra

- Churý S., 1997: Súdna správa v Liptove v roku 1849. Slovenská archivistika 32, 1: 71-80.
- Kanitz A., 1965: Versuch einer Geschichte der ungarischen Botanik. Halle.
- Lenko J. (ed.), 1948: Zore nad Kriváňom. Liptovský Mikuláš.
- Petráš M., 1974: Z dejín meteorológie na Slovensku do roku 1918. Z dejín vied a techniky na Slovensku 7: 169 - 204.
- Reuss G., 1853: Května Slovenska čili opis všech jevnosubných na Slovensku divorostaucich a mnohých zahradních zrostlin podlé saustavy De Candolle-ovy, B. Štávnica.
- Valentovič Š. (ed.), 1987: Slovenský biografický slovník II. zväzok E - J. Matica slovenská, Martin.

Dr. Christiano Flittner Doct.
 Oberphysikus der Eiptarier
 Comitates 1839
 Copien seiner Randglossen von
 Wählg. Flora Carpatorum.
Myosotis deflexa Wählg. Fl. Carp. pag.
 47. est: Lyssala deflexa Gek. - Echth.
rosperum deflexum Lchm.
 --- rarissime non copiose!
Menyanthes trifoliata L. Fl. Carp.
 pag. 56
 --- in pratis humidis Lyct.
 viae copiosissime crescit!
Hedera Helix L. (ad Wallenberg
 ignorata) habitat supra thermas
 Lunstenses in foveis montis
 supra viam versus Stravam de
 centem!
Linum flavum L. - Wählg. Fl. Cr.
 pag. 92. --- in colle Maduiki
 ad Seidnick in versuris agro
 rum; ad diversorium Hllboko
Prosera rotundifolia L. Fl. Carp. pag.
 --- sat frequens circa acides
 Dubravne (Dubova)

Obr. 1. Titulná strana Greschikovo prepisu Flittnerových marginálií
 Fig. 1. Title page of Greschik's copy of Flittner's marginals